

Mācītāja un dzejnieka Jāņa Steika paradokss *Paradox of Pastor and Poet Jānis Steiks*

Ilona Miezīte

Rakstniecības un mūzikas muzejs
Tērbatas iela 75, Rīga, LV-1001
E-pasts: ilona.mieziite@inbox.lv

Jānis Steiks (1855–1932), mācītājs un dzejnieks, bijis liels savādnieks un jokupēteris. Viņa savdabīgā misija – būt par sava laikmeta ākstu, nojaucot robežu starp traģisko un komisko, līdz ar to – neatļaujot nopietnībai kļūt pašiznīcinošai savā esības traģisma apziņā. Līdzšinējās publikācijās par J. Steiku uzsvērtā galvenokārt viņa darbošanās komiskā puse un literārās formas novatorisms, bet nav pievērsta uzmanība dzejas garīgajam saturam. Savdabīgā veidā viņš tiecīs dzejā izteikt arī savu ticības un garīgās kalpošanas izpratni, kā arī reliģiski filozofiskas idejas. Tieši šie aspekti pelna padziļinātu analīzi. Neraugoties uz komisko izteiksmes formu, Steiks tomēr stingri atbalsta kristīgo pasaules uzskatu, tikai netieši protestē pret tā pakāpeniski notikušo konvencionalizēšanu un ielikšanu noteiktos vispārpieņemtos rāmjos. Savā izpratnē viņš cenšas to no jauna padarīt dzīvu, radošu un daudzkrāsainu jeb, autora vārdiem, starīgu.

Raksturvārdi: dzeja, paradokss, politika, kristietība, garīdzniecība.

Jānis Steiks (1855–1932), mācītājs un dzejnieks, bijis liels savādnieks un jokupēteris. Par viņu saglabājušās anekdotes un nostāsti, kuros patiesība vairs grūti atdalāma no izdomas. Bet tieši šajā realitātes un fantāzijas sakausējumā varbūt visspilgtāk atklājas viņa savdabīgā misija – būt par sava laikmeta ākstu, nojaucot robežu starp traģisko un komisko, līdz ar to – neatļaujot nopietnībai kļūt pašiznīcinošai savā esības traģisma apziņā.

Ludis Bērziņš, mācītājs un literatūrzinātnieks, savās atmiņās vēsta, ka jau jaunībā, būdams mācītāja palīgs, Steiks iekūlies nepatikšanās ar savām izdarībām. Tolaik pie latviešiem ir modē pāriešana pareizticībā, kas luterāņu mācītājiem ļoti nepatīk, bet cara valdība stingri noliegusi pret to kādu vārdu iebilst. Steiks, kam bijis uzdots vadīt iesvētības mācību, stāstījis jauniešiem šādu gadījumu.

Viens pareizticīgo zemnieciņš mēģinājis uzlēkt zirgā, bet nekādi nav varējis. Tad piesaucis svēto Nikolaju – tomēr neuzlēcis! Pēc tam piesaucis visus svētos un, kā lēcis, tā pārlēcis zirgam pāri galvai un nokritis zemē otrā pusē. Zemnieciņš piecēlies, pacēlis acis pret debesīm un teicis: “Mīļie svētie, palīdziet gan, bet ne visi uzreiz!”

Kāds par to nosūdzējis Steiku varas iestādēm, un viņš saukts pie tiesas par pareizticības apvainošanu. Taču Steiks sagādājis sev dūšīgu advokātu – pareizticīgu latvieti, varena auguma vīru ar skaistu pilnbārdu. Advokāts teicis: “Es kā pareizticīgais varu sacīt, ka mācītāja stāstītais piemērs ne tikai neapvaino pareizticību, bet

gan gluži otrādi – parāda pareizticīgo svēto lielo spēku!” Tā Steiks ticis attaisnots, lai gan vieta viņam tomēr bijusi jāatstāj (pēc: Bērziņš 1936: 141).

Fragmentu no Jāņa Steika agrīnā dzejoļa “Dusiņa ir klusiņa” Rainis ievietojis savos “Mazajos dunduros” (1888). Rainis personiski iepazīstas ar Steiku jau jaunībā, būdams izsūtījumā Pleskavas gubernā, kur Steiks tolaik ir mācītājs vairākās latviešu draudzēs. Aspazija savās atmiņās liecina, ka viņi ar Raini toreiz īrējuši istabu pie aktīviem vietējās Pleskavas latviešu draudzītes locekļiem. Lai arī Rainis iekšēji nav pieņēmis kristietību, tomēr, kā var saprast, abi ar Aspaziju bijuši saimniekiem līdz uz baznīcu. Draudze, domājams, Steika ērmīgo izdarību dēļ bijusi sašķēlusies viņa pretiniekos un atbalstītājos, kas savā starpā sīvi ķīvējušies. Atbalstītāji dziedājuši mācītājam baznīcas dziesmu “Iekšā nāc, iekšā nāc!”, bet pretinieki tai pašā meldijā dziedājuši pretim “Ārā brauc, ārā brauc!” (pēc: Aspazija 1932: 347). No šiem ķīviņiem dzejnieki gan būs norobežojušies. Tomēr Rainim Steika neordinārā personība, liekas, bijusi savā ziņā simpātiska.

Šie kontakti, iespējams, pastāvējuši arī pēc abu atgriešanās neatkarīgajā Latvijā. Rakstniecības un mūzikas muzeja krājumā atrodams dokuments, ka Steiks bijis pieteicies apmeklējumam pie Raiņa kā izglītības ministra – ar norādi “priekšnesumā” (RTMM 123706/204 Rai. D 24/4). Interesanti, kādu “priekšnesumu” viņš Rainim sniedzis...

Steika dzīve bijusi raibu un dēkainu notikumu bagāta. Viņš dzīvojis Krievijā, Kaukāzā, ASV. Amerikas posmā Steiks kādu laiku izdod paradoksālu žurnālu “Dieva Sveiksme”, kuru pats arī pieraksta.

Steiks meklējis citas dzejas izteiksmes formas – netipiskas savam laikam, jau 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā nonākot pie tādas poētiskās valodas, kāda bieži raksturīga mūsdienu postmodernismam. Laikabiedri viņu nesapratuši un dažkārt uzskatījuši par jukušu. Tikai mūsdienu literāti ar sajūsmu atklāj, ka viņš gandrīz pirms simts gadiem rakstījis līdzīgi, kā tas pieņemts modernajā dzejas valodā – bieži saturiski nesaprotami, izmantojot dažādus paradoksus, vārdu spēles, jaunvārdus, rotaļas ar skaņām, interpunkcijas dīvainības. Dzejoļos, kas viņa laikā uzskatīti par vājprātīgiem, modernā literatūrzinātne saredz skaņu simbolismu un to slēptās pirmjēgas meklējumus.

Līdzšinējās publikācijās par J. Steiku uzsvērta galvenokārt viņa darbošanās komiskā puse un literārās formas novatorisms, bet nav pievērsta uzmanība dzejas garīgajam saturam. Savdabīgā veidā viņš tiecās dzejā izteikt arī savu ticības un garīgās kalpošanas izpratni, kā arī reliģiski filozofiskas idejas. Tieši šie aspekti pelna padziļinātu analīzi.

Steiks publicējis virkni dzejoļu 19. gadsimta 80. gados tālaika preses izdevumos. Kādā no agrīnajiem dzejoļiem viņš apspēlējis Baumaņu Kārļa dziesmu, vēlāko valsts himnu “Dievs, svētī Latviju!”:

Dievs, svētī Vidzemi,
Šo miera midzeni. [...]

Dievs, svētī Kurzemi,
Kur ļaudis gurdeni. [...]

Dievs, svētī Latgali
Kā zemes platmali. [...] (Steiks 1996: 125–126)

Dzejoļa kopējais konteksts parāda, ka te nav gribēts zoboties par Latviju, bet izsmiet bieži sastopamo pašapmierināto mietpilsonību un gara kūtrību mūsu zemītē. Dzejoļa nobeigumā viņš nopietni lūdz Dieva svētību Latvijai.

1923. gadā Steiks pēc daudziem ārzemēs pavadītiem gadiem atgriežas Latvijā un pāris gadu ir mācītājs Limbažos. Savos paradoksālajos sprediķos viņš iepinis paša sacerētos dzejoļus, bieži vien visai dīvainos kontekstos. Jau pirmajā reizē ar korāļa “Ļaujiet man sērot!” meldīju viņš līcis draudzei dziedāt:

Lauva rūc, lauva rūc,
Un tu, cilvēks, projām mūc. (Kursīte 1999: 470)

Baznīcēni pēc tam gājuši viņam prasīt, ko tas nozīmējot. Steiks atbildējis sava dzejoļa vārdiem:

Savāds rīts un savāds vakars,
Savāds man ar Jēzu sakars. (Kursīte 1999: 470)

Tādējādi uzsvērta viņa personības un dzīves uztveres “savādība”, kas tomēr neizslēdz personisku saikni ar Dievu, brīvu no tradicionāliem priekšstatiem un konvencijām. Citā reizē viņš deklamējis:

Dievs sūta savus dundurus,
Lai nokož grēku pundurus. (Kursīte 1999: 471)

Te komiskā formā ieslēpta dziļāka doma. Par punduriem toreiz sauca lapseņu pūžņus. Tātad cilvēka grēki ir savākti itin kā lapseņu pūznī. Lapsenes indīgi kož, un blakus to “pūznim” nevar pastāvēt nekas dzīvīgs, kas netiktu izpostīts. Tādu ietekmi uz cilvēka dvēseli atstāj grēku kopums. Par lapseni lielāks un spēcīgāks ir dundurs, tātad Dievs sūta stiprāku palīdzību cīņā ar grēka varu, kas izposta cilvēka dvēseli. Tikai jāšaubās, vai draudze šo zemtekstu uztvēra.

1925. gadā Steiks atstādināts no mācītāja amata par dažādiem pārkāpumiem un dīvainām izdarībām. Pēc atstādināšanas viņš rakstījis šādu sūdzību Tiesu palātas Krimināldepartamentam: “Ievērojot Baznīcas Virsvaldes virsvaldīgu izturēšanos pret mani, kas izlika mani no vietas un nepielaiž vairāk pie lietas, kamēr še šinī laicībā nebūtu tapis skaidrībā, tad, vainīgumu atlaižot, es lūdzu mani attaisnot.” (Kursīte 1996: 155)

Tajā pašā gadā Steiks izdevis nelielu dzejoļu krājumu. Daļa tā tirāžas pretenciozi veltīta toreizējam Ministru prezidentam Kārlim Ulmanim, daļa – Saeimas priekšsēdētājam Paulam Kalniņam. Ar šo krājumu viņš acīmredzot cerējis panākt, ka valsts vadītāji iejauksies viņa atstādināšanas lietā. Abi valstsvīri tajos komiski cildināti, tā ka īsti nevar saprast – vai tā ir cildināšana vai smalka zobošanās, piemēram:

Ministru prezidents

Ar ministriju spēkiem [..]
 Ceļ mūs iz graustiem grēkiem. [..]
 Tā svaidīts mirdz un svēts
 Ministru kabinets. (Steiks [1926]: 19)

Savukārt deputātiem viņš novēl:

Augat, zēni, tā kā sēnes
 Dieva dēlu Saeimā. (Steiks [1926]: 6)

Tādējādi valsts institūcijas te šķietami sakralizētas, kas, visticamāk, ir kārtējā mistifikācija.

Vienlaikus asi kritizēti un izsmieti tautas labuma piesavinātāji un naudas kalpi, kādu arī tolaik nav trūcis. Te izmantoti Bībeles motīvi. Apspēlēta Jēzus līdzība par plato ceļu, kas ved pazušanā (Mateja ev. 7:13):

Latvji staigā ceļus platus,
 Latvodami savus latus. (Steiks [1926]: 13)

Ar “latvošanu” te acīmredzot apzīmētas zināmas mūsu bāleliņu darbības, ko mūsdienās parasti sauc par shēmošanu un prihvatizāciju.

Pret garīdznieku mantkārību vērstie Jēzus vārdi: “[..] mans nams lai ir lūgšanu nams, bet jūs to esat pārvērtuši par laupītāju bedri” (Lūkas ev. 19:46) pārtapuši vārsnās:

Bet jūs to darījuši
 Par bedri slēpjamu.
 Kur biedri dalījuši
 To mantu laupītu,
 Priekš tautas taupītu.
 Jo jādar nabagu
 Iekš Dieva bagātu. (Steiks [1926]: 11)

Pēdējās rindās ietverta spekulatīva atsauce uz Jēzus aicinājumu būt bagātiem Dievā (Lūkas ev. 12:21). Tātad tauta tikusi apzagta it kā rūpēs par tās garīgo bagātību, kam laicīgā manta traucētu.

Šajā krājumā daudz ērmīgu un nesaprotamu vārdu savārstījumu, spēles ar skaņām, asonansēm un aliterācijām. Piemēram, panti, kuros uzsvērts katrā kāds patskanis. Ar patskani i izveidots šāds kalambūrs:

Irbenes Irbuls
 Irbināja sirdi.

Šķirbenes šķirbulis
 Šķirbināja dzirdi.
 Irbenes īrklis
 Cirkuļo kā cirklis. (Steiks [1926]: 10)

Šo pantu saturisko jēgu, protams, ir neiespējami pilnībā izprast, bet saprotams tomēr, ka ar “irbenes Irbulu”, kas “irbināja sirdi”, domāts toreizējā luterāņu bīskapa Kārļa Irbes (1861–1934) rīkojums par Steika atstādināšanu. Tajā sacīts, ka “ir darīšana ar savādnieku, kurš nopietnam garīdznieka amatam draudzē nav derīgs” (Steiks [1925]: 21). Šai tēmai veltīta liela daļa krājuma dzejoļu. Bīskaps te salīdzināts ar rūpīgu biškopi, dzejniekam raksturīgajā stilā apspēlējot vārdu “bīskaps” un “biškops” skanisko līdzību (stilistisku nolūku dēļ vārds “biškopis” te lietots izlokšnes formā – nevis ar galotni -is, bet -s):

Bīskaps jau kā biškops
 Iet kā jaukais dižkops. [..]

Bīskapam ir motivējums
 Tā kā pienam ir savs krējums,
 Bet tur nāk viens savāds ērms,
 Teikdams: krējums esot šķērms. (Steiks [1926]: 22–23)

Savādais ērms, kas nekādi neietilpst bīskapa priekšstatos par to, kādam jābūt garīdzniekam, protams, ir pats Steiks. Viņš asi neuzbrūk bīskapam, salīdzinot Irbes patiesās rūpes par draudzēm ar rūpīgu biškopja darbu, taču vienlaikus atzīst minēto lēmumu savā lietā par Dieva darbam nederīgu. Baznīcas virsvaldei, kas apstiprinājuši šo atstādināšanu, savukārt veltīti vārdi:

Virsvalde, kas virsu valda,
 Virzījās pie valdes galda. (Steiks [1926]: 48)

Izsmiets to mācītāju konformisms, kuri prot iegūt labumu no sakariem baznīcas vadībā, pretstatot teologu kabineta sacerējumus kādreizējiem kristīgajiem mocekļiem, kas atdevuši dzīvību par savu ticību:

Mācītāji, drebtin drebat,
 Mācēdami strebtin strebat
 Krējumu no Virsvaldes
 Krājuma iz pirmatnes!
 Mācītiem ir sava vaļa.
 Mocekļiem ir sava daļa.
 Katram savas stadijas
 Jāizstrādā studijās. (Steiks [1926]: 46)

Steiks pauž arī savu izpratni par to, kādam jābūt īstam garīdzniekam:

Sakat, vaj var garīdznieks
 Būt priekš saviem savādnieks? [..]
 Tas ir starīgs garīdznieks,
 Kam iekš darba garīgs prieks
 Iztek visās zemes vietās,
 Ietek visās debess lietās. (Steiks [1926]: 27)

Paradoksālā formā te ietverta nopietna doma, ka garīdzniekam galvenais ir nevis atbilstība vispārpieņemtām normām, bet gan garīgais spēks un kalpošanas gatavība. Viņš gan nenoliedz, ka ir grēkus sadarījis, bet šķietami komiskā stilā iemiesota ideja par grēku piedošanu. Te izmantots Bībeles motīvs par kristiešiem kā zemes sāli: “Jūs esat zemes sāls, bet, ja sāls nederīga, ar ko tad sālis?” (Mateja ev. 5:13):

Nāktin nāca vakars tuvu.
 Tad jo kļūmīgāks es kļuvu,
 Nezinādams, kā un kur
 Manim sirdsapziņa dur.

Dūra gan, bet nenodūra.
 Ķepurējos nāves jūrā.
 Peldēju kā brīnumā!
 Sāls tur virspus dibena. (Steiks [1926]: 46)

Tātad paradoksālā izspēle par Nāves jūras sāļo ūdeni ietver sevī dziļāku ideju – Kristus spēks notur grēkus nožēlojušu grēcinieku “virs ūdens”.

Tādējādi autors centies pamatot savu atbilstību mācītāja amatam. Tomēr tas neko nav līdzējis. Steiks ticis atstādināts un mūža nogali pavadījis Dzintaros. Viņš turpinājis uzstāties ar priekšlasījumiem. Lekcijas “Vai Mozus bija latvietis vai tikai latvats?” reklāmas lapīna nosūtīta arī Rainim. Tā glabājas Rakstniecības un mūzikas muzejā Raiņa kolekcijā (RTMM 23037 Rai. I 74/38).

Steiks apzinās sevi kā savādnieku, taču šī savādība dod viņam garīgu brīvību un iekšēju neatkarību:

Mani saucat savādnieku
 Jūs, kas protat vārdu dot.
 Mani zināt svabadnieku. (Steiks [1926]: 33)

Viņš lūdz Dievam piedot viņa grēku parādu un grib tikt pieņemts:

Nāku parādnieks, Kungs, savāc!
 Es tavs savādnieks, Kungs Savāds! (Steiks [1926]: 35)

Tātad arī Dievs viņam ir savāds, tādēļ sapratīs un pieņems viņu – savādnieku. Citā dzejolī plaši izvērstā ideja par Jēzu kā savādnieku, kuru ļaudis tieši tāpēc situši krustā, ka uzskatījuši par savādu. Šeit apspēlēts vairākās Steika vārmās sastopamais Jaunās Derības izteikums: “Viņš [Jēzus] nāca pie savējiem, bet tie viņu neuzņēma” (Jāņa ev. 1:11):

Viņš nāca pie tiem savējiem,
Bet šie to neuzņēma.
Viņš atradās starp kāvējiem,
Kas viņam nāvi lēma:
Laiirst un mirst tas savādnieks! [..]
Jo savādnieks bij savāds. (Steiks [1926]: 24)

Tātad savas ciešanas “savādības” dēļ viņš netieši salīdzina ar Kristus ciešanām. Attieksmē pret “savādumu” autors ir pilns pašapziņas, bet gatavs nožēlot tās savas personības izpausmes, kas nav bijušas savienojamas ar kristīgās ētikas pamatprincipiem.

Steika dzejā ieskanas hernhūtismam raksturīgās ilgas pēc garīgas šķīstības un atīrīšanās caur ticību, vienlaikus apliecinot personiski izjustu Dieva klātbūtnes sajūtu:

Vaj tu zini, kas ir Sirds?
Vaj tu mini, kas ir pirts?
Sirds man saka: “Še ir Dievs.”
Pirts man māca: Mazgājies! (Steiks [1926]: 44)

Tātad ticības dzīve sirdij ir tas pats, kas mazgāšanās miesai, – tīrības atgūšana. Te saredzama latviešu klasiskajā dzejā tik būtiskā mazgāšanās kā šķīstības motīva paradoksāla variācija. Jāņa Poruka pazīstamajā dzejolī šis motīvs saistās ar bērnu dienu atmiņām, kad labā māmiņa viņu baltu mazgājusi un tas darījis arī iekšēji skaidru (Poruks b. g.: 112). Romantiķis Ziemeļnieks grib nomazgāt dvēseli “zvaigžņu ūdeņos” (Ziemeļnieks 1933: 209). Steiks, kalambūriski sasaistot sirdi un pirti, padara šo motīvu sadzīviski piezemētāku, bet vienlaikus emocionāli iedarbīgu savā tiešumā.

Cītu garāku Jēzus nāvei veltītu sacerējumu “Golgota. Kalvarī” Steiks izdevis atsevišķā anonīmā brošūrā. Autoru var nepārprotami atpazīt pēc neatkārtojamā kalambūriskā stila, cittautu un latviešu valodas vārdu nejausās līdzības paradoksālajām apspēlēm:

Gali lejā gavilēja: Gavilēsim Galilejā. [..]
Jēzus nāk, un nācariēši nācējam sak': Nācariets. ([Steiks] b. g.: 1)

Mēdz sacīt, ka katrā jokā ir sava daļa nopietnības. Šo nopietnību var atrast arī J. Steika dzejā. Autors saredz trīs pasaules pamatus. Tie ir zemes pamats, debess pamats un draudzes pamats.

Jau senāk tapušā dzejolī “Saulē mana dvēsele” viņš filozofiski iezīmē dzīvības un nāves dialektiku:

Mēs dzemam un mēs mirstam. Mēs nākam un mēs ietam. Viss ap mums zvīkš un zvākš. Ak, mūsu mūžs ir tumšs kā mežs. [...]

Kad zvīksnes – zvāksnes pazudīs, tad šķīstas zvaigznes radīsies. (Steiks 2003: 56)

Tātad, kad beigsies šīs pasaules pārejošais raibums, cilvēks ieies debesu valstībai mierā un garīgā apskaidrotībā. No haosa izaugs harmonija.

Dzīvības un nāves problemātika interesantā formā aplūkota arī divos dzejoļos, kuros aspēlēts jau minētais bīskapa “biškopa” motīvs. Te izmantots neparasts literārs paņēmieni – viens dzejolis ir par bīskapu, bet otrs – par “biškopu”, abi tie grāmatā ievietoti blakus, un tekstā viscaur redzams tiešs tēlu paralēlisms. Abos dzejoļos ir pants, kurā paradoksāli aspēlēti dzīvības un nāves pretstati:

Bīskaps rakst’,::

Dzīvība ne čīkst, ne čakst.

Vaj tā mira? Vaj tā bira?

Vaj to nāve projām šķīra?

Kur ir nāves brīvība?

(Steiks [1926]: 36)

Biškops bakst’,::

Nāve nāktin čīkst un čakst.

Kaut tā mirtu! Kaut tā birtu!

Kaut tas rāvējs nāvi šķirtu!

Kur ir nāves dzīvība?

(Steiks [1926]: 37)

Raugoties ārpus konteksta, paradoksālos jēdzienu savienojumus “dzīvība mira”, “nāves dzīvība” un “nāves miršana” varētu interpretēt kā Raiņa dzejai raksturīgās, uz Austrumu filozofiju un Hēgeļa dialektikas pamatlikumiem balstītās idejas izpausmi par nāves nemītīgu pāreju jaunā dzīvībā, jo esamības vienotībā pretstati ir tikai šķietami. Taču Steika dzejā ir ļoti daudz bībelisko reminiscenču, tādēļ jautājumi “kas ir nāves brīvība?” un “kas ir nāves dzīvība?” drīzāk asociatīvi saistāmi ar retoriskajiem jautājumiem Jaunajā Derībā: “Nāve, kur tavs dzelonis? Elle, kur tava uzvara?” (Pāvila 1. vēstule korintiešiem 15:55), kas izsaka ideju, ka iznīcinošie spēki laiku beigās negūs uzvaru. Tātad nāvei dziļākā būtībā nav ne dzīvības, ne brīvības. Dzīvības un nāves paradoksi te ietver nevis dialektisko ideju par “pretstatu vienību un cīņu”, bet ilgas pēc nāves iznīcināšanas un mūžīgās dzīvības uzvaras. Ar “rāvēju” acīmredzot domāts Dievs, kas “aizraus projām” un nošķirs no dzīvības iznīcinošo principu.

Steika dzejā ar modernistisko paradoksālītāti dīvaini savienojas stingri dogmatiska atziņa, ka vienīgi caur Kristu cilvēks var iegūt mūžīgo dzīvību. Kristus ir dvēseļu vācējs, bet, ja cilvēks to nepieņem, viņu sagaida pazušana un nāve:

Viņš nāca nāktin nākdams:

Pie savējiem vēl nāk.

Viņš vāca vāktin vākdams,

Cik vien viņš prot un māk. [...]

Tiklīdz to neuzņemam,
 Tad mums ir jāpazūd.
 Tad zemniekam viszemam
 Iekš zemes jāsatrūd. (Steiks [1926]: 25)

Neraugoties uz komisko izteiksmes formu, kas konservatīvā izpratnē pat varētu šķist zaimojoša, Steiks tomēr stingri atbalsta kristīgo pasaules uzskatu, tikai netieši protestē pret tā pakāpeniski notikušo konvencionalizēšanu un ielikšanu noteiktos vispārpieņemtos rāmjos. Savā izpratnē viņš cenšas to no jauna padarīt dzīvu, radošu un daudzkrāsainu jeb, autora vārdiem, starīgu.

Steiks ir trešais tēvadēls, muļķītis, ekstrēms jokdaris ar apšaubāmu reputāciju. Mēs visi zinām teicienu, ka katrai traģēdijai seko savs farss. Mūsu klasiskajā rakstniecībā ir daudz lielu un traģisku personību – Veidenbaums, Rainis, Ziemeļnieks un citi. Traģisks ir viņu laiks, smagi un ērkšķaini viņu garīgie meklējumi un iekšējā sašķeltība. Vienkāršojot varētu sacīt, ka Steiks nāk kā viņu farss. Taču daudz kas toreiz jo nopietni domāts mums šobrīd šķiet komisks. Un otrādi – katrā farsā ir laba daļa traģikas. Tātad šie pretstati varbūt nav nemaz tik pretēji. Un veselums veidojas vienīgi pretstatu vienībā, pārvarot viena un otra pretpola zināmo vienpusību.

LITERATŪRA

Bībele. Vecās un Jaunās Derības Svētie raksti.

Aspazija. (1932) No Raiņa biogrāfijas. *Domas*, 1932, 347. lpp.

Bērziņš, L. (1936) *Mūža rīts un darba diena*. Rīga: A. Gulbja izd.

Dokuments, J. Steika pieteikšanās liste pie Raiņa – izglītības ministra; 1927. gada 30. marts.

RTMM 123706/204 Rai. D 24/4.

Iespieddarbs. RTMM 23037 Rai. I74/38.

Kursīte, J. (1996) Jānis Steiks – visvisvisdīvainākais latviešu dzejnieks. *Karogs*, Nr. 10, 1996.

Kursīte, J. (1999) Jānis Steiks un mītiskā daiļrade. *Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā*. Rīga: Zinātne.

Poruku Jāņa Kopoti raksti (b. g.). Baierna: Ed. Alaiņa izd.

Steiks, J. [1926] *Viņa Augstai Excelencei Saeimas Prezidentam Paulam Kalniņa kungam padevēgi pasniedz Rev. Jānis Steiks, mācītājs Limbažos*. Rīga: autora izd.

[Steiks, J.] (b. g.; [1920. gadi]). *Golgatā. Kalvarī*. Rīga: [autora izd.].

Steiks, J. (1996) *Dzejoļu kopa žurnālā "Karogs"*, Nr. 10, 1996.

Steiks, J. (2003) *Izlase*. Rīga: Zinātne.

Ziemeļnieks, J. (1933) *Kopotas dzejas*. 1. sēj. Rīga: Valtera un Rapas a/s izd.

Summary

Jānis Steiks (1985–1932), a pastor and a poet, was a great eccentric and funnyman. His particular mission was to be the joker of his day by crossing the line between the tragic and the comic and thus preventing seriousness from becoming self-destructive in its awareness of the tragic nature of existence. Previous publications about Steiks have mostly highlighted the comic aspects of his activities and the innovative character of his literary form, but have paid less attention to the spiritual content of his poetry. In his poetry, he also seeks to express in

a peculiar way his understanding of faith and spiritual ministry, as well as religious and philosophical ideas. These are the aspects deserving an in-depth analysis. Notwithstanding the comic form of expression, Steiks firmly stands by his Christian worldview and only indirectly protests against its gradual conventionalization and adjusting to certain common standards. In his own unique way, he tries to revive it, make creative and colourful, or, in his own words, "beaming", again.

Keywords: *poetry, paradox, politics, Christianity, clergy.*